

Oponentský posudek

Bc. Gabriela Kociánová, Plodnost a předškolní péče o děti v České republice a vybraných zemích Evropy. Diplomová práce, Přírodovědecká fakulta UK, Praha 2016, 120 s.

Diplomová práce G. Kociánové je zaměřena na vysoce aktuální téma, které je v současné České republice předmětem a cílem jak celospolečenské diskuse, tak reformních snah a legislativních úprav ze strany státních orgánů a institucí. Kromě České republiky si autorka na základě rozdílné typologie rodinné politiky vybrala ke svému výzkumu Francii, Švédsko, Velkou Británii, Rakousko a Portugalsko, které analyzuje pro období let 1998-2014. Práce se skládá ze tří hlavních částí, v nichž se G. Kociánová zabývá teoretickými východisky, vývojem plodnosti a konečně i předškolní péčí a rodinnou politikou v jednotlivých zemích.

Výběr různých zemí s sebou přirozeně nesl ten aspekt, že jednotlivé systémy předškolní péče i důrazy rodinné politiky jednotlivých států nejsou zcela totožné a jednoduše srovnatelné, což platí i o použitých datech a způsobech jejich třídění. Nicméně se domnívám, že autorce se v celku dobře podařilo se s tímto úskalím vyrovnat, při své práci postupuje logicky, systematicky a přehledně. Jsem přesvědčena, že na tomto výsledku nese svůj podíl i poměrně rozsáhlá použitá literatura, včetně četných legislativních zdrojů, takže z práce převládá dojem, že G. Kociánová se v dané problematice skutečně dobře orientuje.

V kapitole č. 3 zaměřené na plodnost se autorka nezabývá pouze rozdíly v úrovni úhrnné plodnosti, ale uvádí i míry plodnosti podle věku matky při narození dítěte, úhrnnou plodnost podle pořadí narození dítěte či podíl živě narozených dětí podle nejvyššího vzdělání matky. K analýze posledně zmíněné charakteristiky mám však připomínku týkající se interpretace výsledků. G. Kociánová považuje vzdělání matky za jednu z klíčových příčin rozdílů v plodnosti. Nicméně se domnívám, že pro podobný rozbor nestačí pouze prezentovat měnící se podíly dětí narozených různě vzdělaným matkám. Z faktu, že roste zastoupení matek vysokoškolaček, nemusí ještě vyplývat závěr, že by ženy s vyšším vzděláním měly mít více dětí než ženy s nižším vzděláním. Zde by bylo zapotřebí ukázat změny v plodnosti žen podle dosaženého vzdělání, nebo alespoň prezentovat změny v podílech žen podle dosaženého vzdělání. G. Kociánová by si při analýze dat rovněž měla dát pozor na správné rozlišování procent a procentních bodů.

V kapitole č. 4 si G. Kociánové vytkla za cíl zjistit, „který z vybraných států by mohl být označen jako země s nejpříznivější rodinnou politikou a systémem předškolní péče o děti pro udržení vyšší úrovně plodnosti“. Domnívám se, že takto definovaný cíl překračuje možnosti předložené diplomové práce, což si zřejmě nakonec uvědomila i autorka, která na výše uvedenou otázku přímo neodpovídá. Přesto však kapitola č. 4 přináší mnoho zajímavých údajů a srovnání. G. Kociánová např. porovnává počet týdnů mateřské a rodičovské dovolené v jednotlivých sledovaných zemích nebo podíly zaměstnaných žen i jejich částečných úvazků. Ve druhé části kapitoly se zabývá systémy předškolní péče uplatňovanými v analyzovaných státech. V této souvislosti je třeba ocenit přehledné zpracování rozdílů i priorit uplatňovaných v jednotlivých zemích. Na druhou stranu je škoda, že většinou zůstalo pouze i popisu zjištěných dat bez hlubšího zamyšlení se nad jejich významem. Domnívám se, že dostupnost

předškolní péče nelze jednoduše hodnotit primárně na základě podílů dětí, které v jednotlivých věkových ročnících takovou péčí procházejí (nižší podíly mohou např. znamenat nižší poptávku po takové péči). Je třeba mnohem podrobněji posoudit všechny faktory, které rodiče zvažují při rozhodování, zda předškolní péči využijí a v jakém okamžiku. Mezi tyto faktory patří mj. i autorkou zmiňovaná tradice či jakýsi společenský názor na vhodnost takové péče v určitém věku dítěte. Za významný aspekt je však třeba považovat délku placené rodičovské dovolené, neméně důležité bude i vzdělání matky a její plat, počet dětí v rodině, případně celkové ekonomické a sociální zařazení rodiny. Je škoda, že G. Kociánová v této souvislosti podrobněji nerozebrala situaci v České republice, kde je od roku 2008 umožněna volba délky rodičovské dovolené (údaj uvedený v této souvislosti v tabulce č. 5 na s. 53 je poněkud zavádějící). Bylo by zajímavé uvést, jak velké podíly žen volí jednotlivé varianty (např. v závislosti na vzdělání) a zda a jakým způsobem se tato situace mění. V tabulce č. 9 na s. 64 G. Kociánová zachytila poměrně razantní nárůst počtu soukromých mateřských škol v letech 2009-2015. Nabízí se otázka, zda jde o reakci na výše zmíněnou legislativní změnu a zda tyto soukromé mateřské školy nabízejí předškolní péči i pro děti mladší 3 let a v jaké míře. V souvislosti s názvem práce rovněž postrádám autorčino zhodnocení, zda z uvedeného srovnání jednotlivých států vyplývá, že existují opatření rodinné politiky, která mohou podle jejího názoru stimulovat plodnost a jakým způsobem.

Autorkou zpracovávané téma je nejen vysoce aktuální, ale zároveň v sobě zahrnuje i celou řadu otázek, jejichž zodpovězení je nad možností jediné diplomové práce. I přes uvedené výtky mohu konstatovat, že G. Kociánová splnila hlavní cíle, které si stanovila. Její diplomová práce obsahuje všechny formální náležitosti, včetně dobře zpracovaných grafů a tabulek a v neposlední řadě autorka disponuje i dobrou stylistikou. Všechny výše uvedené důvody mě vedou k tomu, že práci doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 7. 9. 2016

doc. PhDr. Alice Velková, Ph.D.